

Flory Gate

Överklassflickan
som blev ekologisk bonde i Småland

Av Marianne Enge Swartz

Flory Gate är känd för sina insatser inom naturenligt jordbruk – och för sin vänskap med Elin Wägner. Men alla känner inte till att hon växte upp i en förmögen Göteborgsfamilj.

Flory Gate var nästan 80 år när jag mötte henne första gången. Det var i samband med ett seminarium på S:t Sigfrids folkhögskola 1982 för att fira Elin Wägner 100 år. Vi fick kontakt och hon kom och hälsade på. Parke-
rade sin Volvo Amazon på gårdsplan och klev ut lite försiktigt, kanske en höft som inte ville vara med. Lång och smal, håret kort och lite spretigt, klädd i långbyxor och en beige rock (typ gandhiskynke) som sett sina bästa dagar och med en cigarett i nypan. Tuff tant, anmärkte tonårssonen.

Hon var sedan flera år pensionär och hade slutat med jordbruket som hon bedrev ekologiskt i byn Berg i samma socken som Elin Wägners Lilla Björka i Kronobergs län. För mig blev hon något av en idol liksom kanske också för de yngre kvinnor som hon lärde känna genom arbetet i Anebodas lokalförening av IKFF (Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet). Hon blev också en vän och den första jag ringde varje gång jag kom till mitt hus i Berg. Hennes stämma behöll ända till slutet sin klara ton med ett svagt men omisskännligt göteborgskt tonfall.

Hilda Florence (Flory) Margaret Keiller föddes 1904 i Göteborg. Släktens anfader Alexander Keiller var en skotsk affärsman. Han kom till Göteborg 1825 och startade 1841 Göteborgs Mekaniska Werkstad, som

under senare delen av 1800-talet blev ett av Sveriges mer betydande företag för tillverkning av bland annat ångmaskiner och jordbruksredskap. Företaget ombildades 1916 till Götaverken AB och inkluderade då en omfattande varvsindustri. Florys farfar James Keiller efterträdde sin far och fadern, James Keiller Jr, arbetade som överingenjör. Flory hade två syskon, Irene och lillebror Douglas. Från ett tidigare äktenskap hade hennes mor Alice Keiller två döttrar som växte upp i den Keillerska familjen och fick Keiller som efternamn.

Familjen var förmögen och Flory växte upp i en våning med fint läge på Avenyn 4 i Göteborg och sommarhus på Särö. Det var en högborgerlig umgängeskultur med kontakter med hovet. Fadern fick 1922 titeln »kabinettskammarherre«, vilket betecknar en manlig medlem av hovet som vid tjänst bar en nyckel, symboliserande tillträde till de kungligas privata rum. Modern Alice Keiller kallades »statsfru«, en titel som Gustaf III introducerade för gifta hovdamer. Några veckor varje sommar gästade Gustav V familjen Keiller på Särö och Flory berättade att hon ibland var bollkalle till kungen. Varje morgon kl. 7 skulle hon också stå beredd att servera kungen en kopp te före frukost.

Alice och James Keiller 1921 med barnen Flory och Douglas (sittande) samt Alice döttrar Eina (född 1891) och Karin (född 1899).

Florys mamma Alice Keiller har kanske just spelat en match mot kungen Gustaf V. Flory till vänster bredvid sin pappa James.

Men Flory vägrade låta sig introduceras vid hovet, vilket på den tiden var normen för unga flickor ur hennes familjs samhällsklass. Hennes liv kom att få en helt annan riktning. Hon besökte som ung ofta faderns gård Ramsjöhall i Kungsbacka kommun och blev intresserad av jordbruk med rättaren på gården som lärare. Hon var alltså

inte helt okunnig på det området när hon senare i sitt liv kom att köpa en gård och bli bonde. Hon hade också en stuga på Vallda Sandö, också i Kungsbacka kommun.

Hon var duktig i teckning och den unga Flory reste till Paris för att utbilda sig konstnärligt. Där tog hon också körkort, ett »Permis de conduire les automobiles« utfärdades i Paris 1925. Hon dyker upp på ett fotografi från en maskerad 1925 i Arna Skölds bok om sin make, konstnären Otte Sköld, som var lärare på konstskolan

Académie Scandinave Maison Watteau. Mer vet jag tyvärr inte om Florys Paristid men de ser ut att ha roligt på bilden.

Flory Keiller poserar på en bänk på Särö.

Det finns många berättelser och böcker om det glada livet i Paris på 20-talet. Flory fångades på en maskeradbild i en bok om konstnären Otte Sköld. Flory t.h. bredvid Otte (i vaxduksbyxor, enligt bokens bildtext).

När Flory kom tillbaka från Paris sökte hon sig till Orrefors glasbruk för att fortsätta sin konstnärliga utbildning som gravör och formgivare. Där fanns den 21 år äldre glaskonstnären Simon Gate (1883–1945), som fått ett internationellt genombrott med sin glaskonst vid världsutställningen i Paris 1925. De gifter sig 1929 och får två barn. Ulrika Knutson skriver i *Den besvärliga Elin Wägner* (2020) att fastän Flory var från en av Göteborgs rikaste familjer märktes det knappast på hennes sätt. »Flory var blyg och försynt. Simon var däremot en bullrande och charmerande man – när han var nykter.« Det var en del festande på glasbruket med många och berömda gäster. Flory berättade hur hon och Britta Hald, gift med Simons kollega Edward Hald, gick ut till hyttan och beställde ett extra stort glasfat för att laxen de ville bjuda på skulle få plats.

Foto från kräftskena på Orrefors, Simon Gate visar Brita Hald hur man skalar en kräfta.

Det var också på Orrefors som Flory träffade Elin Wägner när hon besökte bruket tillsammans med sin syster Ester och hennes man, konsthistorikern Gregor Paulsson. Elin Wagners hus Lilla Björka i Berg stod då färdigt men hon hade köpt till en bit tomt och önskade en liten stuga för skrivande eller gäster. Simon Gate ritade den i funkisstil och Elin, som vistades utomlands och Flory korresponderade flitigt om utformningen. Mellan Flory och Elin utvecklades en djup vänskap. De hade många gemensamma intressen där den äldre vännen, Elin, till en början hade de djupa kunskaperna. Flory framstår som mer praktisk än teoretisk men hon var mycket beläst, särskilt när det gällde jorden och miljön.

Flory poserar framför lastbilen som användes för försäljning och leverans av Orrefors glas med henne som chaufför.

Det var Gandhi och icke-våldsprincipen, som han tillämpade i kampen för självständighet i Indien, som upptog Elin Wagners tankar vid den här tiden. Flory berättade hur Elin fick hela sällskapet att »leka Gandhi« utstyrda i lakan. Gandhis Självbiografi eller *Historien om mina experiment med sanningen* kom ut på svenska 1927 men redan 1924 publicerades fyra artiklar om Gandhi i Fogelstadgruppens nystartade tidskrift *Tidevarvet*.

Viljan till fred – »Nie wieder krieg« står det på Käthe Kollwitz affisch från 1924 – var stark efter det förödande första världskriget och de internationella fredskontaktarna var omfattande. Under 1930-talet reste Flory Gate och Elin Wägner mycket tillsammans. 1934 arrangerade den socialdemokratiska tidningen *Morgonbris* en resa till Leningrad och Moskva. Flory berättade hur förvånade – och glada – de båda vännerna blev när de där fick se män som drog barnvagn. När Elin Wägner 1935 tillsammans med kvinnor på Tidevarvet och Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad inbjöd till ett möte i Stockholm inför fredsaktionen »Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget« var Flory Gate med. Hon reste också med delegationen till Nationernas förbund i Genève för att presentera resolutionen från mötet.

Käthe Kollwitz var en av de mest betydelsefulla tyska konstnärerna under 1900-talet. Hennes son stupade under första världskriget och hon blev pacifist. Affischen är från 1924.

I Genève var de båda kvinnorna med vid bildandet av Women's Organisation for World Order (WOWO) 1935. Det var en sammanslutning av radikala, intellektuella kvinnor huvudsakligen från Mellanuropa. Helena Forsås-Scott skriver i *Småskrift 9* att de »i sitt protokoll – givetvis bevarat av Flory – ställde krav på en världsregering och ett världsparlament, på avskaffande av alla arméer och all vapenindustri, på en ekonomi som

sätter människan och inte den materiella produktionen i centrum, på frivilligt moderskap och på införande av biologiskt jordbruk». Nog hörs Elin Wagners röst i detta!

Elin och Flory besökte tre konferenser arrangerade av WOWO: Salzburg 1936, Bratislava 1937 och Luzern 1938. Men sen kom kriget ...

Flory gjorde som Elin Wägner och kopplade av genom att karda och spinna. De var båda angelägna om att kunskaperna inte skulle glömmas bort.

När det gällde jordbruket fick Flory Gate en förebild i den schweiziska jordbrukaren Minna Hofstetter. Genom att kompostera allt biologiskt avfall och återbörda det till åkrarna skapade hon ett kretslopp som motverkade jordens utarmning. Flory besökte hennes gård under en av konferensresorna och inspirerades till att driva sin egen gård ekologiskt.

Äktenskapet med Simon Gate höll inte och i mitten av 1930-talet flyttade Flory Gate med barnen till Göteborg. Skilsmässan blev klar 1938. Flory längtade tillbaka till landsbygden och 1939 köpte hon gården Rösås bara 3 km från Elin Wagners Lilla Björka. Marken till gården var utarrenderad så det dröjde innan

Flory Gate kunde ta den i bruk för egen del. Under tiden ville hon lära känna sina grannar och det gjorde hon genom att hålla kurser i hantverk där kunskaper riskerade att förloras, bl.a. vävning, växtfärgning och linberedning. Flory åt helst vegetariskt och lärde ut hur man lagar god och näringsrik mat utan kött.

Innan Flory fick tillträde till gården var hon också Elin Wägners reskamrat på konferenserna i Europa men när kriget närmade sig blev det upptäcktsresor i Småland. Elin Wägner skrev hembygdsboken *Tusen år i Småland* (1939) på beställning. Flory skjutsade Elin i sin bil och samlade in material samt stod för en del av illustrationerna. Ibland tog de tandemcykeln, som nu förvaras på Lilla Björka. Flory satt fram och styrde och Elin satt där bak. Hon kunde inte cykla. Det påstås att hon måste kliva på en sten för att komma på och av cykeln!

När Flory fick tillgång till sin gård skötte hon jordbruket på Rösås tillsammans med ett par drängar. Det var en tid då jordbrukskonsulenter for omkring i landet och gjorde reklam för konstgödsel: mer gröda till mindre arbete. »Påsaskit« kallade Flory med emfas konstgödseln. Motståndet mot Florys sätt att driva gården – och mot henne själv – var hårt. Hon sa själv att hon hade fienden i köket, det vill säga drängarna, som hon hade i maten. Och en granne menade

Tandemcykeln tog de båda vännerna till för turer i det närmaste grannskapet under arbetet med Elin Wägners bok *Tusen år i Småland*. Flory gjorde flera av illustrationerna

Gäss var de sista djuren Flory hade på gården. Hon berättar i *Småskrift 9* att hon hade samvetsqual över att ha skickat de vackra, kloka och tillitsfulla fåglarna till slakt.

att se henne som jordbrukare »var som att sätta en cirkushäst för plogen«. Men Flory framhärdade med sitt naturenliga odlande med kompostering och 7-årig växtföljd på åkrarna. I trädgården odlade hon grönsaker och rotfrukter.

I början av 1940-talet lät Flory bygga ett nytt tvåvåningshus i Rösås för sin familj och inredde då två rum till Elin Wägner. Där kom hon att bo periodvis under de sista åren av sitt liv. Elin Wägner vårdades också där efter en operation i Stockholm hösten 1948 och avled på Rösås den 7 januari 1949.

Flory Gate »läste ut« kistan med Elin Wägners stoff från Rösås ur kväkaren James Naylers »testamente« om den anda som övervinner genom tålmod.

Det var viktigt för Flory att arbeta vidare i Elin Wägners anda. På 1950-talet flydde särskilt kvinnorna från landsbygden. Två år efter Elins död startade Flory en vävskola och mindre mattfabrik för att ge sysselsättning åt kvinnor och unga flickor. De vävde mattor med mönster av den kända textilkonstnären Elsa Gullberg (1886–1984), som drev Sveriges första moderna inredningsföretag. Hon hade kontakter med Nordiska Kompaniet i Stockholm och mattorna som kvinnorna i Berg vävde såldes där.

Flory Gate är viktig för forskningen om Elin Wägner. Hon bevarade breven som Elin Wägner skrev till henne 1933–1948 samt skrifter och småtryck från deras konferensresor och lämnade materialet till Kvinnohistoriska samlingarna vid Göteborgs universitetsbibliotek. När Barbro Alving samlade material för att skriva en biografi över Elin Wägner fick hon hjälp av Flory. Likadant var det för Ulla Isaksson och Erik Hjalmar Linder när de under 1970-talet slutförde Barbro Alvings påbörjade projekt och skrev sin tvåbandsbiografi över Elin Wägner.

Både Elin Wägner och Flory Gate var intresserade av kommunalpolitik, bygdens historia och kultur. När Elin dog fortsatte Flory att engagera sig i den lokala politiken. Elin tog initiativ till Bergs hembygdsförening där hon blev sekreterare. Flory var styrelseledamot och illustrerade föreningens årsskrift *Bergs Krönika* 1944–54. Elin Wägner satt i Bergs kommunfullmäktige 1939–42 och efterträddes av Flory Gate 1943–46.

Styrelsen i Bergs hembygdsförening är samlad i en av traktens gårdar. Nio herrar och två kvinnor. Flory Gate t.v. Elin Wägner t.h. i soffan ser ut som om hon hellre vill gömma sig.

Flory Gate var 63 år gammal när hon avvecklade sitt jordbruk 1967. Hon engagerade sig i Anebodakretsen av Internationella Kvinnoförbundet för

I filmen *Mötet med Flory*, 1985, av regissören Christina Olofsson talar Flory Gate om Elin Wagners böcker och om människans relation till naturen.

Fred och Frihet (IKFF) och fick, som hon själv sa, ett nytt liv genom sina yngre vänner. År 1982 fick hon ett arv som hon använde till en stipendie-stiftelse, Flory Gates stiftelse »Fred med jorden«. Stipendier delas ut till kvinnor som arbetar ekologiskt med jordbruk eller handelsträdgård. Två år senare delades det första stipendiet ut.

Stor var Florys glädje när Elin Wägner-sällskapet bildades 1990 och hon fick posten som vice ordförande. När Elin Wagners fastighet Lilla Björka utbjöds till försäljning 1994 stödde hon sällskapets insamling för köp av Lilla Björka. I samband med inköpet bildades stiftelsen Elin Wagners Lilla Björka för att vårda huset och driva det som ett lokalt kulturhus. 1994 erhöll Flory Gate Landstinget Kronobergs läns kulturpris för sina insatser i landskapsvård.

Interimstyrelsen i det nybildade Elin Wägner-sällskapet i början av 1990. Från vänster Börje Schlecker, Solveig Hammarbäck, Marianne Enge, Flory Gate, K F Bernander.

Flory Gate var en sällsynt närvarande människa, intresserad av allt och med stora kunskaper i det mesta. När hon hade läst en bok var de sista sidorna täckta av anteckningar med sidnummer så att hon lätt skulle kunna hitta tillbaka. Bredvid sig i soffan eller i fickan på sin hemstickade, naturfärgade yllekofta hade hon alltid en anteckningsbok där hon antecknade namn eller annat hon inte ville glömma. När det gällde frågor om Elin Wägner och hennes liv var hon mycket diskret och berättade bara det hon ansåg lämpligt. Hon var en storartad lyssnerska och man kunde vara säker på att ens hemligheter stannade hos henne.

När hon fyllde 90 år ställde hon till med fest med både släkt och vänner från ett långt liv. Jubilaren, söt i indisk jacka, strålade. Hon nickade och log åt allt som sades för hon hörde dåligt i feststimmet. Dagen efteråt kom Flory och Elisabet Hermodsson till mig för kaffe och våfflor. Flory var mycket nöjd med sitt kalas.

Flory Gate var 93 år när hon avled den 5 januari 1998.

Solveig Hammarbäck, som från början var sekreterare i både sällskapet och stiftelsen, berättar: »Jag minns Florys begravning mycket väl. Det var en mulen och disig januaridag. Vi samlades till en lättare måltid på Lilla Björka. Jag tror det var buljong och pastejer. Vi var ganska många som satt lite trångt och samtalade dämpat.

Kistan stod på gräsmattan nedanför solverandan och den var täckt av familjens skotska tartan. Runt kistan stod några granar med brutna toppar. Stefan Edman stod på solverandan och höll ett fint tal och därefter fick vi gå fram till kistan och lägga en blomma på den och säga några ord. Jag talade för Elin Wägner-sällskapet och lovade henne att vi skulle fortsätta hennes arbete i Elins anda.

Därefter bars kistan till en väntande bil för vidare transport till krematoriet och sedan skulle askan strös ut på Rösås. Det var vad vi fick veta av familjen.

Det var ett fint avsked som jag ofta tänker på när jag är på Lilla Björka.«

Solveigs tal vid Florys kista den 19 januari 1998:

För åtta år sedan, den 22 januari 1990, bildades Elin Wägner-sällskapet vid ett möte i sockenstugan. Flory var med och lyssnade intresserat till alla planer på olika slag av verksamheter för den nya föreningen som framfördes. Jag tror att du kände dig nöjd den kvällen: nu fanns det möjligheter att du skulle få hjälp i det arbete som du tidvis varit ganska ensam om: att se till att Elins idéer fördes vidare.

Sällskapet fick en fantastisk start med 200 medlemmar på bara några månader. Naturligtvis var det Florys trogna arbete med att hålla kontakten med Elins vänner och efterföljare som hjälpte oss. Tack vare dig och ditt kontaktnät kunde Elin Wägner-sällskapet omedelbart knyta till sig en mängd intresserade människor över hela Sverige som under åren varit dina samtalspartners. Sällskapet blev på så sätt en direkt utveckling av det nätverk som Elin spunnit omkring sig och sitt verk.

Men det var inte bara det administrativa arbetet du underlättade för oss. Långt viktigare blev ditt engagemang och din beredvillighet att komma med synpunkter när det gällde sällskapets verksamhet. En vanlig fråga på våra sammanträden har varit: Vad säger Flory om detta? Från mindre frågor som utgivningen av småskrifter till det stora steget att förvärva Lilla Björka – i allt har du tagit del och givit oss stöd och ovärderliga kloka synpunkter. När vi fått diskutera våra idéer med dig och du givit oss ditt stöd då visste vi att vi tryggt kunde gå vidare med våra planer.

Från och med nu måste vi arbeta vidare utan dig. Det känns tomt och sorgligt att inte längre ha tillgång till dig och dina råd. Men vi känner också en oändlig tacksamhet för att vi fick ha dig med under sällskapets åtta första år och för allt vad du hann ge oss under den tiden. Vi lovar dig att vi ska fortsätta ditt viktiga arbete med att föra ut Elins idéer om jämställdhet, fred och varsamhet med naturens tillgångar. Vi kommer alltid att minnas dig och säkert många gånger i framtiden ställa oss frågan: Vad skulle Flory ha sagt om detta? Under nästan ett helt sekel fick du verka på ditt personliga sätt. I Elin Wägner-sällskapets verksamhet kommer du att leva vidare som en viktig förebild för nästa årtusende.

Läs mer:

Hilda Florence (Flory) Margaret Gate, www.skbl.se/sv/artikel/FloryGate,
Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (artikel av Irene Andersson).

Kvinnor mot krig – Aktioner och nätverk för fred 1914–1940 (2001),
av Irene Andersson

Elin Wägner-sällskapets småskrift nr 9, Flory Gate 1904–1998:
Erik Hjalmar Linder intervjuar Flory Gate i en artikel i GP 1974.
Helena Forsås-Scott om samarbetet mellan Elin Wägner och Flory Gate
Lena Trojer om Flory Gate under rubriken »Fred med jorden«
Karin Sahlström om stipendiefonden Fred med jorden.
Elisabet Hermodsson skriver personligt till Florys minne.

Skriften nr 9 kan beställas från Eva Persson,
evamarg.persson@hotmail.com
Pris 50 kr, porto ingår.